

اخیراً اکثر کشورها با معضل فراگیری بیماری ویروسی تحت عنوان کرونا (کووید ۱۹) مواجه گردیده‌اند. در ظاهر این ویروس از کشور چین آغاز شده است و به سرعت سرتاسر جهان را فراگرفته است. از این روی به صورت رسمی سازمان بهداشت جهانی شیوع بیماری ناشی از این ویروس را به عنوان بیماری فراگیر معرفی نمود. تعداد زیاد مبتلایان به این بیماری و متعاقب آن نیاز به دارو و تجهیزات بیمارستانی لازم برای درمان و همچنین اتخاذ تدابیر احتیاطی دولت‌ها برای جلوگیری از شیوع بیشتر آن در جوامع خود، دولت‌ها را با مشکلات عدیده‌ای از جمله مشکلات اقتصادی رو به رو ساخت. از این رهگذر مجمع عمومی سازمان ملل متحد به تصویب دو قطعنامه پیرامون این بیماری اقدام کرد که بر اساس آن‌ها، شیوع ویروس کرونا یک بحران بین‌المللی تلقی و راه مقابله با این بحران، همکاری همه‌جانبه کشورها، به خصوص با کشورهایی که از نظر اقتصادی شکننده‌تر هستند، اعلام نمود.

جمهوری اسلامی ایران نیز یکی از کشورهای متأثر از ویروس کرونا و تبعات آن است که علی‌رغم تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا و عدم همکاری برخی از کشورها در نتیجه تحریم‌های مذکور، با تمام توان خود در جهت کنترل این بیماری تلاش می‌نماید. لازم به ذکر است در چارچوب حقوق بین‌الملل دولت‌ها بر اساس قواعد بین‌المللی ناظر بر همکاری‌های اقتصادی و اجتماعی، به خصوص در شرایط شیوع بیماری‌های فراگیر تعهداتی بر همکاری در زمینه کنترل بیماری و کمک‌های انسان‌دوستانه دارند، که برخی از ایشان در این شرایط از همکاری در این خصوص اجتناب نمودند. اگرچه در بررسی اسناد بین‌المللی موجود به نظر می‌رسد حتی با چشم‌پوشی از عدم مشروعیت ذاتی تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا، عدم مشروعیت این تحریم‌ها در شرایط شیوع ویروس کرونا مسلم بوده و عدم ایجاد موانع اقتصادی در جهت مقابله با این بیماری و همچنین تسهیل در تأمین اقلام ضروری همچون دارو و تجهیزات پزشکی از جمله تعهدات این کشورها در این شرایط به شمار می‌آید. لازم به توجه است تعهدات دولت‌ها در خصوص کمک به دیگر دولت‌ها در زمان بیماری‌های

فراگیر را می‌توان به طور کلی این گونه احصا نمود:

- ۱- تکالیف دولت‌ها به همکاری در مقابله با بیماری‌های فراگیر در چارچوب بند ۳ ماده یک، ماده ۱۳ و ماده ۵۵ منشور ملل متحد
  - ۲- تعهد دولت‌ها به همکاری در چارچوب مواد ۲۲ و ۲۸ اعلامیه جهانی حقوق بشر
  - ۳- تعهد دولت‌ها به همکاری جمعی و «بدون تبعیض» در مواد ۲۰۱۲ و ۱۵ میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
  - ۴- تعهد دولت‌ها به همکاری در چارچوب مقررات سازمان جهانی بهداشت
  - ۵- تعهد دولت‌ها به همکاری در چارچوب قطعنامه‌های شورای امنیت (۲۱۱۷) و مجمع عمومی سازمان ملل متحد ۷۴/۲۷۰ و ۷۴/۲۷۴
- همان‌گونه که مشخص است تحریم‌های اقتصادی به طور غیرقابل انکاری منجر به نقض گسترده حقوق بشر گردیده‌اند. همچنین رویه دولت آمریکا در اعمال تحریم‌های جامع و گسترده که تمامی ملت ایران را هدف قرار داده است با اصول تناسب و ضرورت مغایر و همچنین در مغایرت با دستور موقت دیوان بین‌المللی دادگستری در این خصوص می‌باشد. از سوی دیگر به موجب مصوبات شورای حقوق بشر و گزارش گزارشگر ویژه شورای حقوق بشر در خصوص تحریم‌های اقتصادی، تحریم‌های یک‌جانبه اقتصادی که به طور مستقیم اهداف اقتصادی را در نظر گرفته‌اند با توجه به تعهدات بین‌المللی دولت‌ها نباید منجر به نقض حقوق بشر گردند. به این منظور و به جهت اجتناب از نقض حقوق بشر گزارشگر ویژه شورای حقوق بشر در خصوص تحریم‌های یک‌جانبه پیشنهاد می‌دهد:
- ۱- ارزیابی دقیقی توسط مجامع بین‌المللی و بی‌طرف قبل از اعمال تحریم اقتصادی در خصوص آثار احتمالی آن بر نقض حقوق بشر انجام گیرد.
  - ۲- دولت تحریم‌کننده باید تضمین نماید که حق دسترسی عادلانه و جبران خسارات به افراد و گروه‌هایی که به وسیله تحریم متأثر می‌شوند را ارایه نماید.
  - ۳- تمامی موارد مربوط به کمک‌های بشردوستانه و مبادلات آن و تبادلات مالی

آن نظیر استفاده از سوئیت به صراحت معاف از تحریم‌های یک‌جانبه گردد. در نتیجه آنچه در دکتترین و رویه قضایی بین‌المللی مورد تأکید قرار گرفته است معافیت تحریم‌های یک‌جانبه در خصوص کمک‌های بشردوستانه به ویژه در حوزه تأمین غذا، دارو و اقلام بهداشتی و درمانی می‌باشد.

جمهوری اسلامی ایران به عنوان یکی از کشورهایی که تحت تأثیر شیوع ویروس کرونا قرار گرفت، هم از نظر اقتصادی و هم تأمین اقلام پزشکی مورد نیاز برای مقابله با این ویروس با مشکلاتی روبه‌رو گشت. لذا سایر کشورهای جهان مطابق با تعهدات بین‌المللی متعهد به همکاری با جمهوری اسلامی ایران در مقابله با این ویروس هستند. با وجود موارد فوق دولت آمریکا برخلاف تعهدات بین‌المللی خود اقدام به تحمیل تحریم‌های گسترده نموده است و سازگار معافیت از تحریم‌ها نیز با شرایط فراگیری بیماری متضمن سرعت در تأمین نیازها می‌باشد، مطابقت ندارد. در نتیجه گستردگی قلمرو و شدت تحریم‌های یک‌جانبه ایالات متحده آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران و قاطعیت آن کشور در اعمال این تحریم‌ها، جمهوری اسلامی ایران را با مشکلات متعدد اقتصادی روبه‌رو ساخته است. صرف‌نظر از عدم مشروعیت ذاتی تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا، وضعیت این تحریم‌ها در شرایط شیوع ویروس کرونا و مکانیزم بشردوستانه‌ای که آمریکا برای صادرات دارو و تجهیزات پزشکی به ایران در اکتبر ۲۰۱۹ ایجاد کرده است، مغایر با حقوق بین‌الملل می‌باشد.

با توجه به تعهدات دولت‌ها به همکاری با یکدیگر برای مقابله با بیماری‌های فراگیری همچون کرونا و اینکه بر اساس قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت، جمهوری اسلامی ایران از چارچوب تحریم‌های اقتصادی شورای امنیت خارج شده است و همچنین غیرقانونی بودن تحریم‌های یک‌جانبه آمریکا، به نظر می‌رسد سایر کشورها هم از جهت رفع موانع اقتصادی در چارچوب مقابله با ابعاد اقتصادی ویروس کرونا و هم از جهت تسهیل تأمین اقلام ضروری چون دارو و تجهیزات پزشکی، در برابر جمهوری اسلامی ایران متعهد می‌باشند.